

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิด ในจังหวัดนครนายก

Marian Plum Grower's Opinions toward Development of Agro-Tourism in Nakhon Nayok Province

อันธิกา บุญต่าย *

Anthika Boontai

ธานินทร์ คงศิลา *

Tanin Kongsila

วีรศิลป์ สอนจรรณ *

Weerasin Sonjaroon

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2) ศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิดในจังหวัดนครนายก 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ปลูกมะยงชิดต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยทางเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปลูกมะยงชิดจำนวน 177 ราย สุ่มตัวอย่างโดยวิธีกำหนดสัดส่วน จากบัญชีรายชื่อผู้ปลูกมะยงชิดของแต่ละอำเภอ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปลูกมะยงชิดส่วนมากเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 59.89) มีอายุเฉลี่ย 60.25 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 48.59) อาชีพหลัก คือ เกษตรกร (ร้อยละ 71.75) รายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 14,322.03 บาท มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน ผู้ปลูกมะยงชิดมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ปลูกมะยงชิดที่มีระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายก ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ความคิดเห็น, การพัฒนา, การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, มะยงชิด

* ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Email: tanin.k@ku.th

** วิทยาลัยบูรณาการศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

School of Integrated Science, Kasetsart University

Abstract

This research is a quantitative research the objective of this research were 1) to study personal factors and economic factors 2) to study Marian Plum grower opinions towards development of Agro-tourism in Nakhon Nayok Province 3) to compare Marian Plum growers opinions towards development of Agro-tourism in Nakhon Nayok Province classified by personal factors and economic factors. This research is quantitative research. The sample consisted of 177 Marian Plum growers in Nakhon Nayok Province. Sampling by stratified random sampling. Data were collected by using questionnaire. Statistical analyses were frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum and maximum. Using t-test, ANOVA. The result of this research found that most Marian Plum growers are female (59.89%) with an average are 60.25 years old, attained no formal education to primary school (48.59%), main occupation was farmer (71.75%), average income was 14,322.03 Bath/month, average household member were 3 persons. Their opinions on the development of Agro-tourism in Nakhon Nayok Province overall at the high level ($\bar{X} = 4.17$). Hypothesis testing found that Marian Plum growers who differed in education level and income per month would differ in opinions towards development of Agro-tourism in Nakhon Nayok Province overall at 0.05 level of significance.

Keywords: Opinions, Development, Agro-Tourism, Marian Plum

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 3.01 ล้านล้านบาท (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ดังนั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และขับเคลื่อนเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรถือเป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการพัฒนา เป็นการเชื่อมโยงระหว่างภาคเกษตรและการท่องเที่ยว ที่ส่งผลต่อการจัดสรรผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ประเทศไทยเริ่มเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปี พ.ศ. 2540 โดยกรมส่งเสริมการเกษตรได้มีโครงการท่องเที่ยวเกษตรต้อนรับปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2541 - 2542 ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการแก้ปัญหาการว่างงานของคนในชนบท อันเนื่องมาจากสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นการกระจายรายได้อีกทางหนึ่ง (วรพล วัฒนเหลืออรุณ, 2544)

จังหวัดนครนายกเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นและหลากหลาย มีผลไม้ที่สร้างชื่อเสียงและรายได้ให้จังหวัดเป็นอย่างมาก คือ มะยงชิด เป็นจังหวัดที่ง่ายต่อการเดินทางเหมาะกับการท่องเที่ยว

ในระยะสั้นหรือเดินทางไป - กลับ จากแผนการพัฒนาจังหวัดนครนายก 4 ปี (พ.ศ. 2558 - 2561) ในประเด็น ยุทธศาสตร์ที่ 1 ได้กำหนดให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก บริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน โดยมีกลยุทธ์และเป้าหมายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริหารจัดการ การท่องเที่ยวให้มีระบบและได้มาตรฐาน พัฒนาการตลาด และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว (สำนักงานจังหวัดนครนายก, 2563)

มะยงชิดนับว่าเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่สำคัญในจังหวัดนครนายก พื้นที่เป็นดินร่วนปนทรายและมีความชื้น สัมพันธ์ที่มีฤดูฝนสลับกับฤดูแล้ง ทำให้มะยงชิดมีรสหวานอมเปรี้ยว ผลใหญ่ รูปไข่ เนื้อหนาและแน่น ผิวสีเหลืองอมส้ม สร้างชื่อเสียงให้จังหวัดเป็นอย่างมาก มะยงชิดนครนายก ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย (Thai geographical indication: GI) ณ วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2559 และเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่มี ประสิทธิภาพ เพื่อเป็นมาตรฐานที่ยอมรับในระดับสากล และยกระดับสินค้าจากท้องถิ่นจากประเทศและสากล

จังหวัดนครนายกได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามเทศกาล มีการดำเนินการด้านการบริการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าสนใจ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สร้างชื่อเสียงในจังหวัดนครนายก นอกจากมะยงชิด ยังมีหลายสถานที่ เช่น สวนส้มโอ สวนแพะพันธุ์ไม้ ดอกไม้ประดับ เป็นต้น โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงาน เกษตรจังหวัด โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ กระบวนการเกษตรกรรม รวมถึงวิถีชีวิตของเกษตรกร เพื่อเกษตรกร จะได้มีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวไปจนการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว (รัตนภรณ์ โพธิ์กุล, 2559) ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่ศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิดในจังหวัดนครนายก เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ปลูกมะยงชิดในพื้นที่จังหวัดนครนายก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยทางเศรษฐกิจของผู้ปลูกมะยงชิดในจังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิดในจังหวัดนครนายก
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิด ในจังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของความคิดเห็น

ความคิดเห็น คือ การแสดงออกของบุคคลทางอารมณ์ ความรู้สึกหรือความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ต้องมีหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไป แล้วนำไปสู่การแปลความหมาย โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมขณะนั้นเป็นพื้นฐานแสดงออก ซึ่งอาจถูกต้องหรือไม่ก็ได้ อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ นอกจากนี้ ความคิดเห็นยังอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และแสดงออกได้ทั้งทางบวกและลบได้ผ่านคำพูด การเขียน เครื่องหมายสัญลักษณ์ (วัชรชัย สหพงษ์ และ จารุกิตต์ สายสิงห์, 2559)

ความคิดเห็น คือ ความคิดเห็นประกอบได้ด้วยประสบการณ์ความรู้ทัศนคติ ค่านิยมความเชื่อ สภาพแวดล้อม การประมวลแล้วรวมกันเป็นพื้นฐานของมนุษย์ในการที่จะแสดงออกมานั้นคือความคิดเห็นที่ไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด (สุธีรา อาคม, 2559)

การวัดความคิดเห็น คือ บุคคลที่จะถูกวัดสิ่งเร้าที่มีการตอบสนอง ซึ่งจะออกมาในระดับต่างกัน วิธีวัดความคิดเห็น ส่วนมากจะใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สำหรับวัดความคิดเห็น โดยแบ่งได้ 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (พิสิทธิ อุดชาชน และคณะ, 2558)

การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อพักผ่อนเปลี่ยนบรรยากาศ คลายความเครียด จากการทำงานหรือการใช้ชีวิตประจำวัน หากความเพลิดเพลินพร้อมกับได้ความรู้ ทั้งในสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (รุ่งนภา พันธุ์จันทร์, 2557)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การเดินทางชั่วคราวไปยังพื้นที่ที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก เช่น สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม และความสำเร็จของเกษตรกร ในการผลิตพืชผลทางการเกษตร ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ และความสนุก เพลิดเพลินอีกทั้งยังเป็นการกระจายรายได้สู่ภาคเกษตรกรรมอีกด้วย (รุ่งนภา พันธุ์จันทร์, 2557)

การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางของมนุษย์จากสถานที่ใดสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยไปยังสถานที่อื่น เป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และเป็นการเดินทาง ด้วยเหตุผลเพื่อการท่องเที่ยวมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ เช่น การเดินทางเพื่อการพักผ่อน ชมการแข่งขันกีฬา เพื่อการศึกษา เพื่อประชุมสัมมนา เพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น (จันทร์จิรา สุขบรรจง, 2559)

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

กุลวดี ละม้ายเงิน (2552, อ้างถึงใน จันทร์จิรา สุขบรรจง, 2559) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญ 5 ข้อ ที่จะทำให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ซึ่งเรียกว่า 5As คือ

3.1 Attraction (ความดึงดูดใจ) หมายถึง ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจ ของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะน่าสนใจมีเสน่ห์เฉพาะตัว ซึ่งมาจากความสวยงามตามธรรมชาติ

3.2 Accessibility (ความสามารถในการเข้าถึง) หมายถึง เส้นทางในการเดินทางดึงดูดความสนใจ ของนักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก ถึงแม้แหล่งท่องเที่ยว จะมีความสวยงามแต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง อาจจะทำให้ความอยากมาของนักท่องเที่ยวลดลง หน่วยงาน ที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการจัดสร้างเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบายง่ายกับการเดินทาง

3.3 Amenity (สิ่งอำนวยความสะดวก) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง นักท่องเที่ยวต้องการได้รับ คือ ความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐานขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว

3.4 Accommodation (ที่พัก) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการ คือ ที่พักแรม เนื่องจากในการเดินทางแก่นักท่องเที่ยวควรมีการจัดบริการ ที่พักภายในแหล่งท่องเที่ยวที่ สะอาด และปลอดภัย แก่นักท่องเที่ยว

3.5 Activity (กิจกรรม) หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การล่องแก่ง การพายเรือ หรือกิจกรรมประเพณีประจำท้องถิ่น เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

การปลูกมะยงชิดในจังหวัดนครนายก

มะยงชิดนับเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดนครนายกที่เกษตรกรนิยมปลูกเป็นการค้า จังหวัดนครนายกมีพื้นที่ปลูกมะยงชิด 12,716 ไร่ มีผลผลิตรวมกว่า 1,600 ตัน มูลค่าผลผลิตมากกว่า 500 ล้านบาทต่อปี ผลผลิตจะออกสู่ตลาดช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคมซึ่งเป็นช่วงที่ผลไม้อื่นออกสู่ตลาดน้อย จังหวัดนครนายกยังเป็นแหล่งผลิตมะยงชิดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย ส่งผลให้มะยงชิดมีความต้องการจากตลาดเป็นจำนวนมาก (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครนายก, 2562)

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ลงทะเบียนปลูกมะยงชิด จังหวัดนครนายก ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 315 ราย โดยเลือกพื้นที่ที่มีผู้ปลูกมะยงชิดเพื่อการค้าจำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ ต.ดงละคร อ.เมืองนครนายก ต.บ้านนา อ.บ้านนา และ ต.ปากพลี อ.ปากพลี โดยการใช้สูตรคำนวณของ Yamane (1967) ในการคำนวณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม โดยใช้หลักการคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับการประมาณค่าสัดส่วนจะได้กลุ่มตัวอย่าง 177 ราย และทำการสุ่มผู้ปลูกมะยงชิดตัวอย่างในแต่ละอำเภอโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีกำหนดสัดส่วน (Stratified Random Sampling) จากบัญชีรายชื่อผู้ปลูกมะยงชิดของแต่ละอำเภอ จำนวน 177 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ในงานวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 บัณฑิตพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ปลูกมะยงชิดและเศรษฐกิจ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิดในจังหวัดนครนายก โดยการตรวจแบบสอบถามได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง จำนวน 3 ท่าน และนำมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปทดสอบใช้ (Try out) กับเกษตรกรในจังหวัดนครนายก หรือใกล้เคียง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

จำนวน 30 คน และนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ตามวิธีของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.939

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) คือการใช้สถิติเพื่ออธิบายข้อมูลที่มีอยู่ได้แก่ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

2. การทดสอบสมมติฐานใช้ค่าสถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยประชากรรายคู่แบบ LSD

ผลการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและเศรษฐกิจ

ผู้ปลูกมะยงชิดเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 59.89) มีอายุ 61 - 70 ปี (ร้อยละ 36.16) อายุเฉลี่ย 60.25 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 48.59) อาชีพหลักคือเกษตรกร (ร้อยละ 71.75) รายได้ที่ได้รับต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท (ร้อยละ 57.63) มีรายได้เฉลี่ย 14,322 บาทต่อเดือน มีสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน (ร้อยละ 63.28) และมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.21 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและเศรษฐกิจ (n = 177)

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	71	40.11
หญิง	106	59.89
อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี	12	6.78
41 - 50 ปี	24	13.56
51 - 60 ปี	44	24.86
61 - 70 ปี	64	36.16
71 ปี ขึ้นไป	33	18.64
Mean = 60.25 ปี SD. = 11.227 ปี Min = 30 ปี Max = 83 ปี		

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและเศรษฐกิจ (n = 177) (ต่อ)

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	86	48.59
มัธยมศึกษา/ปวช.	59	33.33
ปวส./ปริญญาตรี/สูงกว่า	32	18.08
อาชีพหลัก		
รับราชการ	7	3.95
เกษตรกร	127	71.75
รับจ้างทั่วไป	25	14.13
อื่น ๆ	18	10.17
รายได้ที่ได้รับต่อเดือน		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท	102	57.63
10,001 - 20,000 บาท	45	25.42
20,001 - 30,000 บาท	14	7.91
มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป	16	9.04
Mean = 14,322.03 บาท SD. = 14,602.989 บาท Min = 600 บาท Max = 130,000 บาท		
สมาชิกในครัวเรือน		
1 - 2 คน	48	27.12
3 - 4 คน	112	63.28
มากกว่า 5 คนขึ้นไป	17	9.60
Mean = 3.21 คน SD. = 1.204 คน Min = 1 คน Max = 8 คน		

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิดในจังหวัดนครนายก

ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกมะยงชิดต่อกักยภาพในการจัดตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดนครนายก ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก 5 ด้าน พิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรในแต่ละด้านได้ ดังนี้

ผู้ปลูกมะยงชิดมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรความคิดเห็นด้านสภาพสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$) ความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$) ความคิดเห็นด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$) ความคิดเห็นด้านคุณค่าการท่องเที่ยว และความคิดเห็นด้านการจัดการท่องเที่ยว อยู่ในระดับ มาก เท่ากันที่ ($\bar{X} = 4.18$) ความคิดเห็นด้านการเข้าถึง อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.11$) และความคิดเห็นด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิดในจังหวัดนครนายก

(n = 177)

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	4.18	0.799	มาก
ด้านการเข้าถึง	4.11	0.878	มาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.84	0.959	มาก
ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม	4.35	0.657	มากที่สุด
ด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว	4.27	0.855	มากที่สุด
ด้านการจัดการท่องเที่ยว	4.18	0.769	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.28	0.682	มากที่สุด
ภาพรวมทุกด้าน	4.17	0.800	มาก

การทดสอบสมมติฐาน

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิด ในจังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ปลูกมะยงชิดที่มีระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 0.05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

	เพศ		อายุ		ระดับการศึกษา		อาชีพหลัก		รายได้ต่อเดือน		สมาชิกในครัวเรือน	
	t	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
A	0.168	0.866	0.822	0.513	2.846	0.061	2.976*	0.033	6.832*	0.000	0.237	0.789
B	0.248	0.804	0.065	0.992	1.343	0.264	1.409	0.242	3.482*	0.017	0.006	0.994
C	-0.841	0.402	0.091	0.985	4.122*	0.018	2.685*	0.048	8.829*	0.000	1.066	0.347
D	-0.280	0.780	0.204	0.936	3.149*	0.045	1.897	0.132	2.622	0.052	1.193	0.306
E	0.586	0.558	1.196	0.314	1.022	0.362	0.808	0.491	1.984	0.118	1.770	0.173
F	0.327	0.744	0.212	0.931	2.720	0.069	1.902	0.131	5.526*	0.001	1.961	0.144
G	0.673	0.502	0.869	0.484	6.666*	0.002	4.754*	0.003	7.420*	0.000	4.268	0.016
H	-0.060	0.952	0.188	0.944	4.489*	0.013	2.361	0.073	7.633*	0.000	1.311	0.272

หมายเหตุ: A = ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว, B = ด้านการเข้าถึง, C = ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก, D = ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม, E = ด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว, F = ด้านการจัดการท่องเที่ยว, G = ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน, H = ภาพรวมทุกด้าน,

* = แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 0.05

อภิปรายผล

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและเศรษฐกิจ

จากการวิจัย พบว่า ผู้ปลูกมะยงชิด ในจังหวัดนครนายก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 59.89) มีอายุเฉลี่ย 60.25 ปี มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 48.59) อาชีพหลักเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 71.75) รายได้ที่ได้รับต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 57.63) มีสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน (ร้อยละ 63.28) ซึ่งสอดคล้องกับ รัตมณี นาคคล้าย (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นที่มีต่อการผลิตมะยงชิดนครนายกของเกษตรกรในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 55.92 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 41.2) มีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ที่ 3 - 4 คน (ร้อยละ 55.7)

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิดในจังหวัดนครนายก

ความคิดเห็นของผู้ปลูกมะยงชิดต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณค่าแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18) มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ความมีชื่อเสียงของมะยงชิดจังหวัดนครนายก (ค่าเฉลี่ย 4.67) และน้อยที่สุดคือ ความหลากหลายของกิจกรรมทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.63) ทั้งนี้เป็นเพราะมะยงชิดเป็นผลไม้ที่สำคัญและสร้างชื่อเสียงให้จังหวัดนครนายก และยังเป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวทางกายภาพและธรรมชาติที่สวยงามเหมาะสำหรับการท่องเที่ยว

ด้านการเข้าถึง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11) มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ สามารถเข้าถึงสวนมะยงชิดได้ง่ายและสะดวก (ค่าเฉลี่ย 4.54) และน้อยที่สุดคือ บริการรถสาธารณะไปยังจุดท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 2.67) ทั้งนี้เป็นเพราะสามารถเข้าถึงสวนมะยงชิดได้ง่าย สามารถเข้าพื้นที่ได้ง่ายและสะดวก สถานที่ท่องเที่ยวใกล้กรุงเทพฯ ทำให้ระยะเวลาในการเดินทางไม่มาก สามารถเดินทางไป - กลับ ได้สะดวก และเส้นทางคมนาคมที่มีความสะดวกสบาย เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.84) มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ การบริการไฟฟ้า (ค่าเฉลี่ย 4.40) และน้อยที่สุดคือ การมีมัคคุเทศก์ให้ความรู้นักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.18) ทั้งนี้เป็นเพราะจังหวัดนครนายกมีการอำนวยความสะดวกในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมของสถานที่แหล่งท่องเที่ยว เช่น การบริการไฟฟ้า ที่ทิ้งขยะ เจ้าหน้าที่และมาตรการรักษาความปลอดภัย และความชัดเจนของป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายระบบการให้ความรู้

ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.35) มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ความบริสุทธิ์ของอากาศ (ค่าเฉลี่ย 4.61) และน้อยที่สุดคือ ความกลมกลืนสิ่งก่อสร้างกับสภาพแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 4.12) ทั้งนี้เป็นเพราะจังหวัดนครนายกเป็นจังหวัดที่มีความบริสุทธิ์ของอากาศให้แหล่งท่องเที่ยว การจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีความสะอาดสวยงาม มีสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่สมบูรณ์ และเป็นจังหวัดที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้จังหวัดนครนายกมีสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม และเป็นจังหวัดที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติอื่น และเป็นเส้นทางผ่านไปสู่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นต้น

ด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.27) มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ มีความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 4.34) และน้อยที่สุดคือ ไม่เป็นพื้นที่หวงห้ามยากแก่การเข้าชม (ค่าเฉลี่ย 4.11) ทั้งนี้เป็นเพราะ จังหวัดนครนายกมีความสามารถในการรองรับในพื้นที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นมิตรจากผู้ประกอบการ และความเป็นมิตรจากคนในชุมชน

ด้านการจัดการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18) มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ การให้ความรู้ในการสื่อความหมาย (ค่าเฉลี่ย 4.29) และน้อยที่สุดคือ บุคลากรด้านการท่องเที่ยวมีเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 4.00) ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ประกอบการให้ความรู้ความเข้าใจต่อนักท่องเที่ยวได้ โดยอาศัยประสบการณ์ของตนเอง การนำเสนอบริการที่ดี เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และโน้มน้าวให้กลับมาเที่ยวอีกครั้ง

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.28) มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ การวางแผนการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.40) และน้อยที่สุดคือ การควบคุมและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.22) ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ แต่ยังขาดการจัดการการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นไม่ครอบคลุม

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผู้ประกอบการที่มีระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อศักยภาพในการจัดตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายก ในภาพรวม แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ทั้งนี้เพราะระดับการศึกษาของผู้ประกอบการที่แตกต่างกันอาจทำให้มีความหลากหลายทั้งในด้านความคิด สภาพแวดล้อมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสาร ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน และรายได้ต่อเดือนของผู้ประกอบการที่แตกต่างกันส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อการจัดตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับด้านผลผลิตของมะม่วงมากกว่า การจัดตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากการจัดตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะต้องมีการใช้เงินทุนมาใช้ในการจัดตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่งผลให้ผู้ประกอบการมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

สรุปผล

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ยเท่ากับ 60.25 ปี มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร มีรายได้ที่ได้รับต่อเดือนเฉลี่ย 14,322.03 บาทต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดนครนายก รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ประกอบการมีความคิดเห็น ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านการเข้าถึง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวก โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด จากผลการวิจัย สามารถเห็นได้ว่าผู้ประกอบการมีความคิดเห็นว่า สวนมะม่วงในจังหวัดนครนายก มีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ปลูกมะยงชิดมีความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อมมีความสะดวก มีค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุด ดังนั้น ควรมีการประสานงานกันระหว่างภาครัฐและผู้ปลูกมะยงชิด ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น การมีมัคคุเทศก์เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือการมีรถนำเที่ยวไปยังสวนมะยงชิดหรือแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนครนายก โดยการแนะนำข้อมูล การเดินทาง กิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยว และแสดงจุดเด่นของจังหวัดในเรื่องของธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยว

2. สำหรับผู้ปลูกมะยงชิด

2.1 การสร้างกลุ่มเครือข่ายระหว่างผู้ปลูกมะยงชิดกับเกษตรกรหรือธุรกิจท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ระแวกใกล้เคียง เพื่อร่วมกันจัดตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมในการท่องเที่ยว ให้มีความน่าสนใจมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเรื่อง ความต้องการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ปลูกมะยงชิด ในจังหวัดนครนายก

บรรณานุกรม

- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา (2564). Covid-19 กับผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย. กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กุลวดี ละม้ายจีน. (2552). วัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. (เอกสารประกอบการสอน) [เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- จันทร์จิรา สุขบรรจง. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของหนานมดแดง อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].
- ธวัชชัย สหพงษ์ และ จารุกิตต์ สายสิงห์. (2559). ความคิดเห็นของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยที่มีต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นภาพร สิงห์นวล และ พรณา เตียสุธิกุล. (2564). การศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอาราง ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(3), 143 – 154.

- พิสิทธิ์ อุดชาชน และคณะ. (2558). **ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของ เทศบาล ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น**. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย].
- รัชฎาพร เลิศโกศานนท์ และ วิเชียร เลิศโกศานนท์. (2557). การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านเหมืองกุงให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเชิงปัญญาท้องถิ่น. **วารสารการจัดการสมัยใหม่**, 12(1), 22 - 38.
- รัตนภรณ์ โพธิ์กุล. (2559). **กลยุทธ์การจัดการของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนครนายก**. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].
- รัตมณี นาคคล้าย. (2562). **ความคิดเห็นที่มีต่อการผลิตมะยงชิดนครนายกของเกษตรกร ในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก**. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].
- ราณี อิลิชัยกุล และคณะ. (2558). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไทยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รุ่งนภา พันธุ์จันทร์. (2557). **ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี**. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].
- วรพล วัฒนเหลืออรุณ. (2544). **การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเมืองฝายภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วง จังหวัดเชียงใหม่**. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย เชียงใหม่].
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). **รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนดนโยบาย เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครนายก. (2562). **ข้อมูลวางแผนการผลิตมะยงชิด 2562**. <https://www.opsmoac.go.th/nakhonnayok-dwl-files-412791791913>.
- สำนักงานจังหวัดนครนายก. (2563). **ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดนครนายก**. <http://www2.nakhonnayok.go.th>.
- สุธีรา อาคม. (2559). **ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่ออนาคตการปลูกกลางสาดในอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์**. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].
- Yamane. (1967). **Taro Statistic : An Introductory Analysis**. Harper & R.